

hoz írt előszóból esetleg ilyen ambíciót olvashatunk is ki), az időzítés teljességgel érthető. Egy, az amerikai alkotmánnyal foglalkozó munka ebben az esetben talán kevésbé megy kuriózumszámba, s a politika iránt érdeklődők valamilyen szélesebb körének figyelmére is számot tarthat.

A Függelenségi Nyilatkozat és az amerikai alkotmány bármiféle (világ)politikai vagy egyéb elfogultságtól függetlenül mindenképpen érdemes erre a figyelemre, hiszen a modern politikai gondolkodás két meghatározó alapszövegéről van szó. A hatalmi ágak elválasztása vagy a fékek és ellensúlyok rendszerére épülő kormányzás például olyan eszmék, amelyek napjainkban is jelentős befolyással bírnak mind az elmélet, mind a politikai gyakorlat terén, ahogy azt akár a magyar alkotmánnyal kapcsolatos polémia is mutatja. Ennél is fontosabb azonban a Nyilatkozat sokat idézett felütése, amely szerint „minden ember egyenlőként teremtett, az embert teremtője olyan elidegeníthetetlen Jogokkal ruházta fel, amelyekről le nem mondhat, s ezek közé a jogok közé tartozik a jog az Élethez és a Szabadsághoz, valamint a jog a Boldogságra való törekvése”. Az a tény, hogy a szöveg „maguktól értetődő igazságokként” aposztrofálja eze-

ket a jogokat, markáns fordulatot jelez a Nyugat emberének önértelmezésében, aminek következményei történelmi jelentőségűek.

Hogy ez a fordulat elsősorban társadalmi-kulturális változások eredménye, vagy valami ezeknél jóval mélyebb (a természetjog vagy az isteni törvény) kifejeződése, az természetesen vita tárgya lehet. A szerző nyíltan az utóbbi mellett érvel, mert úgy véli, az előbbi álláspont könnyen az Egyesült Államok alapító atyái által lefektetett elvek relativizálásához, az alkotmány önkényes, „originalista” értelmezéséhez, illetve mindezekben keresztül a kormányzati hatalom túlterjeszkedésének legitimálásához vezethet. Bár ez a vita filozófiai szempontból kétségtől érdekes, viszonylag csekély gyakorlati relevanciával bír a hazai olvasó számára. Ennél sokkal fontosabb kérdés, vajon vannak-e olyan tanulságai az amerikai alkotmányosság több mint kétszáz éves történetének, amelyeket a világnak ezen a felén is érdemes meg szívlelnünk. Ez azonban már nem ebből a könyvből fog kiderülni.

PÁPAY GYÖRGY

(Fordította Csonka Judit,
Common Sense Society –
Századvég Kiadó, Budapest, 2011,
160 oldal, 1600 Ft)

Művészet

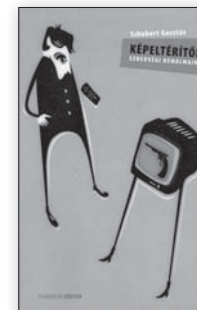
SCHUBERT GUSZTÁV: *Képel-térítők* *Ezredvégi rémálmaink*

Világelsők vagyunk. Világelsők az egy főre eső képfogyasztásban. S bár naponta négy órát dobozolunk, valahogy még sincs valóságigényünk. A kisrealista mozifilmek éppúgy buknak nálunk, mint a dokudrámák. A néző halott, a sztár élőhalott. A tévének főműsoridőben az átlag ízléséhez kell alkalmazkodnia, hogy atmoshassa világlátását. És éppen ez a legrémisztőbb tulajdonsága. Úgy viselkedik, mint a tömeg. Jézust gondol, de Barabbást kiált. Józan ész helyett indulatok vezérlik.

Schubert Gusztáv Balázs Béla-díjas filmkritikus, a Filmvilág főszerkesztője, a magyar. film.hu alapítója. *Képel-térítők* című kötete jobbára a Filmvilág hasábjain megjelent média-aforizmái, portréesszéi, vagy ahogy az alcím jelzi, ezredvégi rémálmaink közül válogat. Jól kipróbált, tartalmas, igényes írásokról van szó, nem kérdés. A tét csupán – és ez nem kevés –, hogy a diagnózisok, a gyors orvosságok, a keserű pirulák kötetbe szerkesztve vajon túlmutatnak-e a havi kórlapon, összeállnak-e kor-

szakos vészjelzésé. A remek szerkesztésnek hála, úgy tűnik, igen. Schubert billentyűzete a képernyőtől a filmvászon felé svenkel. Megajándékoz egy-egy premier plánnal, de látunk korszak-nagyototált, zsáner-montázst is.

A *Képel-térítők* nem könnyű olvasmány. És nemcsak azért, mert őszinte és kegyetlen ítéletet mond a képkorszakról, amiben élünk, evickélünk, s rosszkedvünk, torzsalkodásaink történetét is elének tárja. Hanem azért is, mert filmes, zenés, történelmi, képzőművészeti idézetektől, szójátékoktól, metaforáktól sűrű a szöveg. A referenciaködben pedig éppenséggel a lényegvész el itt-ott. Felsejlik előttünk a baj – az írás tulajdonképpeni apropója –, viszont amíg az obskúrus füstjelek megfejtésével bíbelődünk, olykor megfeledezünk okukról, a tűzről. Ebből a szempontból tanulságos megfigyelnünk a válogatott esszéket keletkezésének idejét. Ez egyúttal a beszédhelyzetet is jellemzi. A tematikus szempontú újraosztás miatt az egyes írások végén derül csak ki, hogy azok a kétezres évek blogközegébe kiáltott szavak, vagy éppenséggel a kilencvenes évek elejének kvázi-kanonizáló, jobbára egyedüli hang-

jai. Mert nemcsak a befogadói, kép-készítői, de a kritikai közeg is rengeteget változott az alatt a húsz esztendő alatt, amelynek anyagából a kötet válogat. Ahogy terebélyesedik – egyszerismind hígul – a kritikus-tömeg, Schubert esszéi úgy válnak egyre zsúfoltabbá. Zseniálisan csapongóvá. Jóval nehezebb ezekkel a sziporka-szőnyegbombázásokkal tartani, mint a korábbi, letisztultabb írások okos érvrendszereit, képeit, szerkezetét követni.

„A kritika mindig szubjektív, de sohasem privát passzió” – vallja a szerző. Fontos mondat ez, és ami ennél is fontosabb, meg is mutatkozik Schubert írásaiban. Felelős, aggódó, nem ritkán dühös, joggal dühös ítésként ő. Dolga a hetvenes évekkkel kezdődik. Elmaradt lehetőségeken mereng, hiányolja az el nem készült magyar hatvannyolcas filmet. Azt a mozit, amely a vérgőzben, királygyilkossággal született és kussal dunsztolt kádári krumpiliveles-diktatúrát kavargatja fel. Saját fiatalságát, a nemzet tanácstalanságát próbálja megérteni. Várja, majd tudósítja a '89 utáni első jelentős filmes nemzedék indulását. Lelken-dezve szól Mundruczó, Török, Hajdu elsőfilmjeiről, és később – az idei szemle-nagydíjas – Kocsis Ágnes indulásáról. Jancsó-pályaképet kerekít, Bresson-köszöntőt, Toporistenhozzádot mond, Godard-siratót, Kafka-kiásót jajveszékkel, Riepenstahl-recepciót követ.

A *Képeletérítők* küzdelmes, de felelős, fontos kötet. Biztos barométer, pontos iránytű képkorszak-kalandorok – kezdők és haladók – számára. Nem a polcra, forgatni való.

VASS NORBERT

(*Filmvilág Könyvek, Budapest, 2010, 350 oldal, 2800 Ft*)

PABLO HELGUERA: *Stílus a kortárs képzőművészetben*

A cím csapda. Árok. Ördögkatlan. Vigyázz, olvasó, könnyen beleeshetsz. Tévedtem: beleestél. A *Stílus a kortárs képzőművészetben* című könyv magába nyelt. El vagy veszve, jól sejtetted. A szerző rászédett, ahogy engem is. Be lettünk csapva. Az olvasó unalmas művészettörténeti elemzések és művészetfilozófiai értekezések helyett komoly emberismeretről, élettapasztalatról árulkodó könyvecskét kap, olyat, ami üstökénél ragadja meg a művészetben bóklászó és azt irányító személyeket, mint a francia forradalom idején, és körbeforgatja őket, ironikus nevetés kíséretében. A sznobizmus ömlik a lenyesett fejből. Stílus, de magatartás- és befogásbeli.

Helguera könyve útikönyv. Bevezetés. Öltözködési szokások, névjegykártya, kritikus elegancia

löttyögő kellékei a képzőművészet emberhúsillatú ruhatárában, hálósobák elengedhetetlen kulcsai. Helguera nem a l'art pour l'art szentélyénél áldoz, az ilyesmiből rég kinőtt, hanem mint a jazz duruzsol meghittén és felajzottan az olvasó fülébe, olyanokat például, hogy a jól szabott szervezés a művészé válás elsődleges feltétele. Humort hint a figyelmes szembe, csiklandozó igazságot a vájt fülbe, és jót nevet rajta. „Jól tudjuk, hogy a kriti-

kusok nem tudnak pusztán a folyóiratokban megjelenő cikkeik bevételeiből megélni, amelyek utalásával egyrészt 3-6 hónapot szokás késni, másrészt pedig abból amúgy sem tudnák még egy szerény ebéd költségeit sem fedezni.” Az ilyen mondat természetesen komoly. Fájdalmasan komoly és őszinte. Ne tessék nevetni. Én már nevetek is.

Duchamp ready made-jeihez és Andy Warhol Brillo-dobozaihoz hasonlít ez a remek kis könyv, hatásos és szórakoztató, egy vonatúton elolvasható, zuhanás közben akár, amikor egy kiállításról dobja ki az embert, mert a benne ösz-

szegyűjtött szabályok szerint viselkedett.

Háromféle olvasásmód lehetséges ennél a szövegnél. Az első, hogy komolyan veszem. A második, hogy nem veszem komolyan. A harmadik, hogy megharagszom rá, vérig sértődöm. Az első és a harmadik lehetőség komoly és elszánt művészeknél vagy műkedvelőknél előfordulhat ugyan, de megítélésem szerint ez helytelen és egészségtelen. A második helyes és egészséges.

Amit a szerzőről érdemes tudnunk, az kiderül a hátsóborítón közzétett szövegből, ami pedig nekünk lényeges, az az, hogy a könyv jó, és ebben az agyonkomolykodott művészieskedő világban olyan üdítő és örömteli, mint Oscar Peterson csuklója, vagy mint egy jéghideg ouzo egy kiállítás után Bécsben, Párizsban vagy akár Mátészalkán.

AYHAN GÖKHAN

(*Fordította Isky Petra Judit és Csermely Nóra, Műcsarnok, Budapest, 2010, 116 oldal, 1200 Ft*)